

Víra, otázky a otazníky

„V tom se totiž zjevuje Boží spravedlnost z víry k víře, právě jak je napsáno: „Ale spravedlivý – ten bude žít vírou.“ – Římanům 1:17.

Jednou za několik let se vracím k dobrému zvyku mnoha křesťanů, kterým je přečíst celou Bibli od začátku až do konce. Od ledna jsem tedy zase v Genesis a doufám, že v prosinci 2008 budu na dohled knihy Zjevení. Jak asi potvrdí každý, kdo se snaží o totéž, i já se pokaždé setkávám s novým textem. Jako bych najednou četl jinou knihu.

Je to samozřejmě tak, že ne Písmo, ale my se měníme, a podle toho k nám také Kniha knih promlouvá. Jednotlivé příběhy nebo verše pro nás jinak vystupují ve světle našeho současného poznání a někdy i zásadně jinak ovlivňují náš život – a tak na základě téhož textu jednáme úplně odlišně, než jsme jednali, když jsme jej četli před pěti, deseti, patnácti a dalšími lety, zachováváme-li například zvyk celou Bibli jednou za několik let nejenom přečíst, ale podle nového působení textu i jednat.

Ale některé staré otázky se vynoří vždy znovu. Nemění se s plynoucím časem. Usedne na ně prach, překryje je, ale když otevřeme Bibli na daném místě, jako bychom usazený prach rázem setřáslí a ony na nás vyskočí s plnou silou. Jsou to otázky, které jsme měli na samém začátku čtení Bible, otázky, na které jsme buď dostali všeobecnou odpověď, která nás tehdy uspokojila, anebo jsme si řekli, že na podrobnější prozkoumání je čas, až toho o Písmu budeme vědět více. A přece někdy, paradoxně, čím více víme, tím znepokojivější se nám otázka jeví a tím vzdálenější je uspokojivá odpověď.

Pro mě je jednou takovou nezodpovězenou, zneklidňující otázkou postava Jákoba a některé příběhy spojené s jeho jménem. Nerozumím tomu, co bylo na Jákovovi tak přitažlivé, že by měl dostat požehnání toho druhu, ze kterých se těšil. Pro mě je jeho povaha, alespoň tak, jak je vykreslená v Bibli, doprovázená vykřičníky a musím se ptát, proč se mu shora dostává přednostního zacházení. Kromě toho v určitých fázích popisu jeho života nacházím v Písmu informace, které mě vedou k vážnějšímu zamyšlení ohledně způsobu inspirace a zachycení toho, co si Bůh přál, abychom četli.

Ani v nejmenším nyní nezpochybňuji Boží právo požehnat komukoli a jakkoli, a moji naprostou zanedbatelnost při posuzování Boží činnosti. Navíc, jsem Mu vděčný za každý projev přízně, kterého se mi od Něj dostane, stejně jako asi musel být vděčný Jákob. Následující řádky se tedy netýkají Boha samotného – týkají se záznamu, který s díky čtu. A jako vždy při čtení Písma se snažím mít na mysli zásadu uvedenou v textu Římanů 1:17 – že totiž moje čtení z Bible chce vždy být „z víry k víře“. Vyjádřeno jinak: Víra v božský původ Bible mě vede k jejímu čtení, jehož cílem je větší víra a důvěra v Bibli jako knihu vybranou a schválenou Bohem a jako jeden z prostředků, jimiž Jej lidé mohou najít a skrze který s Ním mohou zůstat po celý život.

Nejsem liberální kritik Bible – jsem její vděčný čtenář.

Jákobův příběh – neodmyslitelná součást Starého zákona

Izák si vzal Rebeku, když mu bylo 40 let. Podle klasické vypravěčské pointy Starého zákona byla Rebeka 20 let neplodná. „A Izák snažně prosil Jehovu zejména za svoji manželku ... a tak se jím Jehova dal uprosit a jeho manželka Rebeka otěhotněla“. – Ge 25:19-21.

Rámec vlastního příběhu o Jákobovi začíná v Genesis tím, že těhotná Rebeka pociťuje pohyby dvojčat ve svém lůně jako projev zápasu, o kterém pak Bible vypráví, když popisuje Jákobův život. Rebeka se dotazuje Boha a ten jí říká, že z dvojčat, která porodí, starší bratr bude sloužit mladšímu a rovněž národy z nich vzniklé budou k sobě v podobném poměru podřízenosti. Jak se, podle biblického vyprávění, docílilo toho, aby došlo ke splnění proroctví, o kterém se Rebeka zmiňuje? Schválil Bůh způsob, který Rebeka a její mladší syn zvolili?

Začneme základním údajem, ve kterém se přímo nebo nepřímo setkáváme s celou rodinou. „A Izákovi bylo 60 let, když je porodila.“ – Ge 25:26

V následujícím verši pak začíná první z mých problémů s textem. "A chlapci dorostli, a Ezau se stal mužem, který dovedl lovit, mužem pole, ale Jákob bezúhonným mužem. – Ge 25:27.

Slovo "bezúhonný" (NS, EP), hebrejsky "tam", je jinde používáno k popsání těch lidí, kteří jsou schváleni Bohem, například v Žalmu 37:37 nebo Jobovi 1:8. Bezúhonnost, a to nejenom podle dnešních měřítek, věřím, je ale stále chápána jinak, než jak by se údajně měla projevovat v případě Jákoba.

V této souvislosti je jistě dobré si uvědomit, že Jákob se dostává do rozporu s významem slova "bezúhonný" v obou situacích: jak při získání prvorozeneckého práva, tak při získání požehnání. Neměli bychom také zapomínat, že mezi oběma situacemi je zásadní rozdíl v míře, ve které je podle mého názoru Jákobem porušena běžná definice bezúhonnosti. V prvním případě jde o soupeření mezi bratry a chytré využití protivníkovy slabosti a myšlenkové povrchnosti, zatímco ve druhém případě jde o vyloženou lež třetí, nevinné straně, kterou je navíc vlastní otec, za účasti komplice, a zneužití Božího jména – braní Božího jména nadarmo.

Zdá se totiž, že někdy máme sklon využít Ezauovu nechuť k hlubším duchovním věcem, a jeho následný, Jákobem vynucený „prodej“ prvorozeneckého práva jako omluvu pro Jákobovo jednání, a říkáme, že Jákob jednal oprávněně a v souladu s Ezauovou povahou – jemu nikdy o Boha moc nešlo. Zatímco se zdá být oprávněně říci, že Ezau měl jiné starosti než zachování rodové linie vedoucí ke Kristu, je zcela jinou věcí tvrdit, že Jákob jednal správně, bezúhonně a jeho jednání obhajovat. Je chybou napadat Ezaua proto, abychom omluvili Jákoba. Toho bych se chtěl vyvarovat a takový přístup mě nutně povede k – myslím oprávněnému – zaměření na Jákoba.

Jákobova bezúhonnost ve dvou kritických momentech

Například se ptám, proč Jákob, když si byl vědom toho, že se při získání prvorozeneckého práva nedopustil ničeho špatného, při získání požehnání spojeného s prvorozenectvím jedná tak, že obelhává svého starého a slepého otce. Proč pociťuje potřebu, aby se za použití složitěho triku převlékl za svého bratra? Proč poté svému otci třikrát lže – poprvé se nepravdivě vydává za Ezaua, podruhé se dokonce ve své lži dovolává Boha a potřetí opakuje první lž?

Nebylo by daleko jednodušší říci: „Otče, Izák mi prodal svoje prvorozenecké právo za hrst čočky. Je to teď moje právo. Ale je tady ještě otázka požehnání. Co si ty o tom myslíš? Počkáme, až tady bude, a ještě jednou probereme okolnosti prodeje. Pak rozhodni, komu to právo patří a podle toho také uděl požehnání.“

Já si již třicet let myslím, že by to bylo jednodušší. Rozhodně by to bylo bývalo bezúhonné.

Mohlo by se přitom stát, že by Jákob toužebné požehnání nedostal, protože Izák byl rozhodnut mu ho nedat, a proto bylo nutné se uchýlit ke trojnásobné lži? Mohlo by se stát, že kdyby jednal poctivě a současně by bylo Boží výslovnou vůlí, aby požehnání dostal, že by došlo k opaku? To je nemyslitelné. Nikdo nemůže s úspěchem jednat proti Boží vůli.

Izák chtěl požehnat Ezauovi, ale protože to nebylo Boží vůlí, nemohl. Znamená to potom, že když je něco výslovnou Boží vůlí a my se považujeme za jeho nástroj, že toho můžeme dosáhnout nečestným způsobem, obhájit naše jednání tvrzením, že konáme v zájmu Božím, a uniknout důsledkům, které z našeho nepoctivého jednání plynou?

Obhajujeme Jákoba? Odsuzujeme Jákoba? Jak dosahujeme našich cílů?

Obhajoba Jákoba

K obhajobě Jákobova jednání existuje celá řada pojednání. Obhájci se kromě jiného obvykle dovolávají textu z Hebrejcům 12:16, 17: „Aby zde ... nebyl žádný, kdo neoceňuje posvátné věci, jako Ezau, který se vzdal svých prvorozeneckých práv výměnou za jedno jídlo. Víte přece, že také potom, když chtěl zdědit požehnání, byl zamítnut, protože nenašel místo pro změnu smýšlení, ačkoli ji se slzami s opravdovostí hledal.“

Používat tento text na obhajobu Jákobova jednání je ale nepatřičné, protože text samotný je o Ezauovi, ne o Jákobovi. Proto pokud jej v této souvislosti používáme, dopoušíme se značné chyby – pisatel dopisu Hebrejcům hodnotí nedostatek staršího bratra, což ale vůbec neznamená, že tím schvaluje každé jednání jeho mladšího sourozence. Pokud tedy tento text používáme k ospravedlnění Jákoba, vedeme náš útok nikoli ad argumentum, ale ad hominem. Zdůvodňovat Petrovu lž jako oprávněnou, protože Pavel také není žádný svatoušek, je evidentně nesprávné.

Pozoruhodné je i jedno z tvrzení v Hlubším pochopení písem, kde je v prvním díle pod heslem Jákob na straně 772 uvedeno:

Když Jákob přinesl to jídlo svému otci, Izák se ho zeptal: „Kdo jsi, můj synu?“ A Jákob odpověděl: „Jsem Ezau, tvůj prvorozený.“ Jákob dobře věděl, že má zákonné právo vystupovat v roli Ezaua, Izákova prvorozeného.

Jako i používání textu z Hebrejcům na obhajobu Jákoba, ačkoli text je o Ezauovi, tak ani tento argument o zákonném právu nemůže obstát. Jednak není vůbec jasné, že šlo o zákonný prodej, protože se odehrával za okolností, které znevýhodňovaly Ezaua, a proto není zřejmé, že by tak snadno šlo mluvit o „zákonném právu“. Připusťme ale, že to tak bylo (obhájci uvádějí text z Hebrejcům 6:16) a že Jákob měl v držení právo prvorozeného. Ani potom ale v žádném případě nemůže obstát to, že by vlastnictví jedné věci, totiž zákonného práva prvorozenectví, ospravedlňovalo ke lži a vzývání Božího jména nadarmo, a v důsledku toho k získání zcela odlišné věci, otcova požehnání.

Je to jako bychom řekli: František mi před léty prodal svoji první motorku za babku, opravdu se mi povedlo ho převézt. Teď umírá jeho táta. Převléknu se za Františka a až se táta zeptá, jestli to je Franta, budu lhát a řeknu, že ano, a když se zeptá ještě jednou, pro jistotu se budu dovolávat Boha, aby to mělo větší účinnost. Táta to nepozná, je starý a slepý, a tak z něj dostanu ještě barák, který je zatím na Františkovo jméno.“

V Bibli samotné můžeme najít řadu výroků, které uvádějí v pochybnost hodnocení o bezúhonnosti, které je Jákobovi přirknuto.

Například Přísloví 6:16-19 se zmiňuje o šesti věcech, které Jehova skutečně nenávidí. Mezi tyto věci patří „falešný jazyk, srdce, které vymýšlí plány, jež ubližují, falešný svědek, který šíří lži, a každý, kdo vyvolává svár mezi bratry“. Tato charakteristika se v žádném případě netýká Jákoba celkově, ale pro situaci, o které mluvíme, platí bez výjimky.

Jinde Písmo zase uvádí zákony, které vyplývají ze zásad, které jsou Bohu vlastní. Mezi ně patří, v pořadí závažnosti, pokud to tak vůbec lze říci:

„Nevezmeš jméno Hospodina, Boha svého, nadarmo“ (Ex 20:6)

„Nebudeš zlořečit hluchému a slepému nepoložíš do cesty překážku“ (Le 19:14)

„Když jste odložili faleš, mluďte každý z vás pravdu se svým bližním“ (Ef 4:25)

Když Jákob získával Izákovo požehnání, porušil všechna tři uvedená přikázání. Jákob neznal Mojžíšův zákon a samozřejmě nebyl pod zákonem Kristovým. Proto jeho jednání ještě může omluvit jeho současník. Pro Mojžíše by to bylo nsnadné, a pro křesťana je to ještě těžší.

A z hlediska věčných Božích zásad, které platily a platí dodnes i pro Jákoba a jeho hodnocení, mně nezbyvá, než se Boha ptát, jak mám Jákobově bezúhonnosti rozumět já.

Jákob a Ezau v proudu času

Kdy ostatně došlo k těmto dvěma odlišným událostem? Může věk tří mužských protagonistů tohoto příběhu být pomocí k jeho pochopení? Nejsnadnější je určit, kdy došlo k tomu, že Ezau své právo prodal, protože nás k závěru vede biblický text. Víme, že to bylo někdy v době mezi tím kdy "chlapci dorostli", řekněme mezi jejich 20. rokem, a mezi tím, než se Ezau ve svých 40 letech oženil. – Ge 25:27; 26:34.

Určit dobu podloudného získání požehnání je obtížnější. Někteří autoři spojují dva texty, a sice Ge 25:6 a Ge 26:34, a říkají, že Izákovi bylo 100 let. Tento výklad má svá úskalí, například proto, že podle Ge 27:1 byl Izák „starý“. Z běžného lidského pohledu je stoletý člověk bezesporu starý. Jestliže se ale někdo dožije 180 let jako Izák (Ge 35:28), pak je obtížné mluvit o tom, že je starý ve svých 100 letech. Vzhledem k dožitému věku byl Izák ve svých 100 letech když ne „v nejlepších letech“, tak jistě ve středním věku, asi jako je v nejlepších letech nebo středním věku čtyřicetiletý muž, který se dožije 70 let. Kromě toho tento pohled odsuzuje Izáka do role slepce na téměř polovinu jeho života a to není v přílišném souladu s tím, že zemřel „spokojený se dny“. – Ge 35:29. Je ještě jiná možnost?

Jákobův život podle biblických dat

Poznámka na úvod: Každá biblická chronologie se v určitém okamžiku stává spekulativní, to znamená, že od jasně stanovených čísel v biblickém textu autoři extrapolují období, která zdánlivě odpovídají době mezi pevně danými čísly. Zdánlivě.

Proto je také tolik biblických chronologií, které si navzájem odporují.

Jsem si toho vědom, a proto také rozlišuji mezi absolutními čísly, pevnými čísly, méně pevnými čísly a méně než méně pevnými čísly, de facto vlastní chronologií, která je vždy směsicí absolutních, pevných a méně pevných čísel.

Absolutní čísla jsou číselné údaje, které jsou nejenom doložené biblickým textem, ale zároveň jsou údajem, kdy se v tomto, a právě v tomto biblickém textu dané číslo vyskytuje. – Ge 41:46.

Pevná čísla jsou údaje doložené biblickým textem, ale jsou to často údaje, které vznikly přímou extrapolací z absolutních čísel. – Ge 41:53-55.

Méně pevná čísla jsou údaje vzniklé následnou prací (dedukcí, kombinací apod.) s absolutními a pevnými čísly. – Ge 41:50.

A jak jsem uvedl, pak přichází milované chronologie, tedy soustavy čísel, které lze vždy označit jako soubor méně než méně pevných čísel.

A nyní do toho! Cílem je určit, kdy Jákob podvedl Izáka a musel utéci do Padam Aram.

Absolutní čísla: Izákovi je 60 let, když se narodí Jákob a Ezau. Mezi otcem a syny je pevně daný rozdíl 60 let. Izákovi je 180 let, když umírá, proto Jákobovi v době otcovi smrti musí být 120 let. Jákob umírá v Egyptě, když je mu 147 let. V Egyptě je 17 let – musel tam tedy sestoupit, když mu bylo 130 let, to jest 10 let po Izákově smrti.

Josefovi je 17 let, když je prodán do Egypta, a 30 let, když se stane jeho ministerským předsedou. Josef se rodí jako poslední z Jákobových dětí v Padam Aram. V Padam Aram je Jákob 20 let. Jákob začne mít děti až po 7 letech v Padam Aram.

Pevná čísla: Všechny děti, které se Jákobovy narodily v Padam Aram, jsou po 20 letech, kdy Jákob opouští Labana, v rozmezí věku 13 až 7 (Josef) let. – Ge 30:25; 31:41. Josef je prodán do otroctví v 17 letech, tedy na konci 10 let po návratu z Padam Aram do Zaslíbené země. Od té doby uplyne 13 let, než je vyzdvižen do svého postavení, a dalších 10 let (sedm let hojnosti a pozvání přichází ve třetím roce hladu), než pozve Jákoba do Egypta. Z toho plyne, že Jákob po svém návratu z Padam Aram žil v Zaslíbené zemi 33 let a pak sestoupil do Egypta. Josefovi tehdy bylo 39 – 40 let.

Méně pevná čísla: Jestliže se Jákob dožil 147 let a jestliže z nich 17 let strávil v Egyptě a 33 v Zaslíbené zemi po návratu z Padam Aram, pak Jákobovi bylo 97 let (147 mínus 50), když odcházel z Padam Aram. A jestliže je neměnným faktem, že tam byl 20 let, pak mu v době příchodu do Padam Aram mohlo být asi 77 let. A jestliže se oženil po 7 letech služby, ženil se nejspíše v 84 letech, a Josef se mu narodil, když mu bylo 91 let.

Jak starý mohl tedy být Jákob, když nečestně z Izáka vyloudil požehnání? Nebyl to rozhodně žádný mladíček. Bylo mu zřejmě nejméně 40 let (pevné číslo) a nejvíce 77 let (méně pevné číslo). Je možné se alespoň náznakem dostat dále?

Obávám se, že nikoli. Pokud se podíváme do Bible samotné, je patrné, proč jeden čtenář usoudí, že Jákobovi bylo 40 let, zatímco druhý bude mít sklon posunout kontroverzní zisk požehnání dále do jeho života.

Údaj o tom, že Jákobovi bylo alespoň 40 let, vychází z toho, že o jeho bratrovi je řečeno v Ge 26:34, ještě před jejich vzájemným konfliktem, že se oženil ve 40 letech. Vzhledem k tomu, že se jedná o dvojčata, zdá se, že v tomto případě jde o absolutní číslo i pro Jákoba. Pak ihned následuje kapitola o oklamání Izáka a z této bezprostřední návaznosti zastánci 40 let Jákoba odvozují, že Jákobovi bylo kolem 40 let.

Nicméně, verš o tom, že se Ezau ženil ve 40 letech, je veršem, který u sebe neměl číslo 34 až do 16. století, kdy dominikánský mnich Santi Pagnini, a o něco později v Ženevě Rober Estienne, zavedli používání veršů pro jednotlivé kapitoly Bible, do kterých je ještě předtím v roce 1227 rozdělil anglický biskup Stephen Langton.

Zastánci pozdějšího ukořistění Izákova požehnání Jákobem proto říkají, že tento verš (Ge 26:34) je pouze součástí vyprávění, které je navíc časově dále dokreslené dvěma následujícími verši (Ge 26:35 a Ge 27:1). Ty naznačují události, které po nějakou dobu probíhaly v Ezauově manželství, a zejména vyzdvihují verš o Izákově stáří. Odtud komentátoři dovozují, že mezi čtyřicátými narozeninami obou bratrů a střetem o požehnání uběhla řada let, možná desítky. V každém případě je vzhledem k Izákově slepotě docela možné, že to mohlo být až v době, kdy Jákobovi bylo 77 let, protože pak by Izákovi bylo 137 let, když úplně ztratil zrak – což je přijatelnější, než že mu bylo sto let, protože v tom případě by téměř polovinu svého života strávil v slepotě.

Závěrem této části lze s určitou jistotou říci, že mezi ztrátou Ezauova prvorozenectví a ztrátou požehnání uplynulo snad nejméně 20 let (od okamžiku, kdy „chlapci dorostli“) a nejvíce asi 60 let (Jákovův útěk do Padam Aram, když mu pravděpodobně bylo 77 let).

Kromě otazníků, které po léta mám vzhledem k Jákovovu jednání, řekněme tedy otazníků v oblasti mravní, dosud se mi nepodařilo nalézt odpověď na některé „záhadné“ úseky z Jákovova života v Padam Aram. Konkrétně mám na mysli Jákovovu mzdu a Jákovovu neschopnost rozeznat Leu od Ráchel. V prvním případě si neumím vysvětlit nepřesnosti v textu, ve druhém případě Jákovovo selhání.

Jákovova mzda

Z příběhu o Jákovově nuceném útěku od své vlastní rodiny k příbuzným v Padam Aram zřetelně vyplývá, že musel odejít narychlo a bez prostředků. Skutečnost, že ke svému strýci Labanovi dorazil zcela bez prostředků, vyplývá z toho, že nemohl zaplatit cenu za nevěstu, ale musel za ni sloužit. Neboli jeho slovy: „Jsem ochoten ti sloužit za Ráchel, tvou mladší dceru.“ – Ge 29:21

Můžeme si přitom povšimnout, jak výrazný je rozdíl mezi bohatstvím, které z pověření Abraháma a v zastoupení Izáka do Padam Aramu přivážel Eliezer, a mezi prázdnými rukama, s nimiž přišel Jákob, když si připomeneme několik veršů z Eliezerova příjezdu: „Stalo se tedy, když se velbloudi napojili, že ten muž pak vzal zlatý nosní kroužek vážící půl šekelu a dva náramky pro její ruce, [náramky], které vážily deset šekelů zlata ... a sluha začal vybírat stříbrné předměty a zlaté předměty a oděvy a dával je Rebece; a dal vybrané věci jejímu bratrovi a její matce.“ – Ge 24:22, 53.

Jak je ale popsáno setkání Jáкова s Ráchel a její rodinou? Čteme, že

zatímco [Jákob] s nimi [pastýři] ještě mluvil, přišla Ráchel s ovce, které patřily jejímu otci, neboť byla pastýřka. A stalo se, když Jákob uviděl Ráchel, dceru Labana, bratra své matky, a ovce Labana, bratra své matky, že se Jákob okamžitě přiblížil a odvalil kámen z otvoru studny a napojil ovce Labana, bratra své matky. Pak Jákob políbil Ráchel a pozvedl svůj hlas a propukl v pláč. A Jákob začal povídat Ráchel, že je bratrem jejího otce a že je synem Rebeky. A ona běžela a pověděla to svému otci. A stalo se, jakmile Laban uslyšel zprávu o Jákovovi, synovi své sestry, že se mu rozběhl vstříc. Pak ho objal a políbil ho a přivedl ho do svého domu. A on začal to vše vyprávět Labanovi. Potom mu Laban řekl: „Jsi vskutku má kost a mé tělo.“ Bydlel tedy u něho plný měsíc. – Ge 29:9-12.

Jákob mohl nabídnout svoji fyzickou sílu a své srdce a rodinná pouta – ale to bylo všechno.

Když tedy čtu tento biblický text, vše v něm mi říká, že Jákob neměl nic, co by mohl nabídnout, aby Ráchel dostal, a proto se dobrovolně zavázal Labanovi, že místo hmotných darů, které by jinak musel dát jak Ráchel, tak Labanovi, zaplatí svojí sedmiletou prací. Tento dojem, který získávám jako čtenář, je zcela jistě posílen okolnostmi, které doprovázely Jákovův vynucený odchod z domova a druhé Izákovo

požehnání, ve kterém není ani zmínka o tom, že by Jákob na cestu dostal něco z rodinného jmění. – Ge 28:1-4.

Uplyne ale 20 let, a já se o téže věci z biblického textu dozvídám něco jiného. Jákob podle této druhé verze není chudý a nepracoval za mzdu, nýbrž si koupil jak Ráchel, tak i Leu. Neboli slovy obou dcer: „Nepovažuje nás [Laban] opravdu za cizinky, protože nás prodal, takže stále jí dokonce za peníze dané za nás?“ (NS) nebo: „Cožpak pro něho nejsme jako cizí? Vždyť nás prodal a stříbro shrábl.“ (EP) – Ge 31:15. Nemohu se ubránit dojmu, že ve srovnání s původní zprávou je zde podstatný rozdíl. A to i tehdy, vezmu-li v úvahu, co vlastně tehdy bylo cenou za nevěstu.

Cena za nevěstu byla známá jako mohar (v hebrejštině) nebo terhatum (v akkadštině). Její součástí byly dva druhy darů. První z nich se týkal nevěsty a druhý rodiny, která ji vdávala. Proto také Eliezer (kromě zcela neobvyklého úvodního daru Rebece) dává po obdržení souhlasu k tomu, že Rebeka si Izáka vezme, dary jak Rebece, tak její matce a jejímu bratrovi. Proto také Šechem v nabídce za Dinu mluví o ceně „darů“ pro Dinu a o ceně „věna“ pro její rodinu. – Ge 34:12.

Laban v příběhu nevystupuje jako velký charakter. Ale jeho dcery, či vypravěč příběhu jejich ústy, mu křivdí, když mluví o tom, že Laban od Jákoba dostal za to, že dcery „prodal“, „dar pro nevěstu“, který měl zpětně dát jim. Laban od Jákoba žádné dary nebo peníze nebo stříbro nedostal, o tom nelze pochybovat, a své dcery Jákobovy neprodal, protože Jákob nic neměl.

Netvrším přitom, že obě verze nelze sloučit. Komentátoři, jejichž úkolem je uvádění protichůdných biblických informací do souladu, například vysvětlují, že obě dcery mají na mysli peníze, které Jákob měl dostat za 14 let práce, a že se tak nejedná o to, že by každý text tvrdil něco jiného. Nebo že se jedná o slova rozkacených dcer, která nelze brát doslova.

Nicméně, není to tak. Jákob se nedomluvil s Labanem, že bude sloužit za peníze. Domluvil se, že nedostane peníze, ale Ráchel. Totéž se týkalo druhé dohody ohledně Ley, ve které opět nešlo o peníze, ale cenou znovu byla sedmiletá práce. – Ge 29:27. Jsem ochoten přijmout vysvětlení, že Jákob vzhledem k Lee jednal pod nátlakem, ale myslím, že je patrné, že v obou případech ceny za nevěstu předmětem dohody nebyly peníze, ale Lea a Ráchel.

Jinými slovy, nedivím se proto, jestliže pozorný čtenář dojde k závěru, že slova Lábanových dcer sloužila k posílení vypravěčské stránky dramatu, ale jsou pouze lidským prvkem, jehož přesnost v celkovém kontextu vyprávění pokulhává. (Neříkám přitom, že s tímto vysvětlením souhlasím. Říkám, že naprosto chápu, proč si to někdo může myslet, a to na základě Bible samotné.)

Jákobův neuvěřitelný lapsus

Možná bych předtím, než začnu psát o tom, zda je v reálném životě opravdu možné to, co se Jákobovi stalo o svatební noci, měl rozeslat dotazníky více mužům, než kolika jsem se dosud ptal, a to proto, abych měl statistický přehled z většího počtu údajů.

Ale každý muž si nyní může tuto základní otázku bez ohledu na nějaké dotazníky položit sám. Otázka zní: Jak pravděpodobné je, že bys jako muž po sedmi letech od sebe nerozeznal dvě ženy, z nichž jednu miluješ, a druhá je ti naprosto lhostejná, i když by to bylo potmě, ona by měla závoj a ty bys byl lehce společensky unaven konzumací alkoholu?

Mohu každého ubezpečit, že zatím žádný z mužů, který se nad každému čtenáři Bible známou situací vážně zamyslel, neřekl, že si myslí, že by i v takových „nepříznivých“ podmínkách nerozeznal ženu, po které určitou dobu silně toužil, od jiné, jemu známé ženy, se kterou nikdy nechtěl mít nic společného. Všichni připustili, že pouze jediná okolnost by mohla vést k tomu, že by v tomto ohledu pochybili: pouze pokud by nebyli jenom „lehce společensky unaveni konzumací alkoholu“, ale byli by totálně opilí a nevěděli by, co dělají, pak by to bylo možné.

Bible ale v žádném případě nenaznačuje, že by Jákob byl zpitý – a Bible se nerozpakuje, pokud tomu tak je, to prohlásit jak o Noemovi, tak Lotovi. To mě vede k závěru, že Jákob byl z tohoto pohledu naprosto v pořádku a zcela při smyslech.

Tolik úvodní, realistická premisa.

Ale řekněme, že nepochybujeme o tom, že se příběh udál přesně tak, jak je popsán. Jak silnou obranou Jákoba potom jsou tři výše uvedené polehčující okolnosti, ke kterým někteří komentátoři ještě uvádějí další, a sice silnou tělesnou touhu danou dlouhodobou sexuální abstinencí?

Tma, pravděpodobně závoj, alkohol, extrémní tělesná touha. Může se to stát, mohlo se to stát, jestliže uvažujeme pouze v těchto vysloveně tělesných nebo fyzikálních pojmech. Ale tak nám Jákobův vztah k Ráchel není v Bibli podán. A v tom je ta nesnáze.

Vztah Jákoba a Ráchel je od samého počátku v Bibli předložen jako vysoce romantická záležitost, která je pro Starý zákon naprosto neobvyklá.

Podle Bible Jákob Ráchel nikdy neviděl, ale v okamžiku, kdy se s ní poprvé setkal, ihned věděl, kdo to je. Zcela proti místním zvykům a zcela proti běžné fyzické síle, když ji uviděl, sám odvalil kámen z otvoru studny, se kterým jinak vždy zápolilo několik mužů. Pak Ráchel políbil, rozplakal se a pak si začali povídat.

Zcela výjimečná je pak skutečnost, že Jákob Ráchel políbil. Tohoto výjimečného projevu náklonnosti si nelze nepovšimnout a jistě stojí za několik okamžiků pozdrzení. Proč?

Protože nikde ve Starém zákoně nenacházíme obdobnou situaci. Totiž situaci, kdy muž políbí ženu, kterou vidí poprvé v životě, ženu, která není jeho matkou, ani jeho manželkou, ani jeho snoubenkou. Ani Izák, jeho otec, se neodvážil projevit na veřejnosti byť jen desetinu toho, co se stalo mezi Jákobem a Rebekou při jejich prvním setkání – a to byla Rebeka již jeho schválenou manželkou, tedy ve stavu, o kterém se v případě Jákoba a Ráchel vůbec nedá mluvit. A Izák přitom Rebeku očekával, těšil se na ni, miloval ji a našel v ní útěchu. – Ge 25:62-67.

Na dvou biblických místech čteme o touze projevit něžnost polibkem (Píseň písní 1:2; 8:1), ale i zde jde o pouhé přání, zatímco Jákob koná tak, jak nikdo nikdy před ním a nikdo nikdy po něm – to jest zůstáváme-li, samozřejmě, v rámci biblického vyprávění. A jenom pro muže, který miluje plně, může být sedm let služby za jeho milovanou nevěstu „jako několik málo dnů“. – Ge 29:20.

Jak první společné chvíle Jákoba a Ráchel, tak atmosféra celých sedmi let před osudnou nocí, tak i vše v jejich pozdějším životě vypovídá o naprosté duševní spřízněnosti. Je to situace nabitá sympatiemi hlubšími než jsou pouhé tělesné smysly. Jejich vzájemná přitažlivost je okamžitá, instinktivní, založená na neviditelném, a přeci hmatatelném sepětí dvou lidí, kteří o sobě ví s naprostou jistotou, muže a ženy, kteří se poznají i poslepu, kdykoli a kdekoli.

O to nepochopitelnější je propad, který se odehrává při svatební noci. Jaké je možné vysvětlení toho, co se událo?

Hlubší smysl toho všeho

Pro pochopení toho, co se odehrálo o Jákobově svatební noci, je třeba se vrátit do jeho 'nedávné' minulosti. Jákob při získání práva prvorozeného projevil sklon k manipulaci druhými a zneužil nevýhodného postavení druhého člověka. A opět, při získání požehnání nejednal poctivě a otevřeně, ale záludně, lživě a podvodně a přitom ublížil svému bratruvi důsledky, které nebylo možné zvrátit.

Bible takový způsob jednání (na rozdíl od křesťanských apologetů) nemůže ponechat bez povšimnutí a trestu – a z tohoto důvodu vytváří situaci, během níž je Jákob uveden do nevýhodného postavení a manipulován, druzí s ním nejednají čestně, ale záludně, lžou mu a je jimi obelháván.

Povšimněme si zřetelných podrobností, patrných při srovnání obou příběhů. V obou dochází k přestrojení. Jákob se přestrojí za Ezaua, Lea za Ráchel. V obou dochází ke spolupráci rodičů, kteří sledují svůj cíl, Rebeky, respektive Labana. V obou dochází k manipulaci. Jákob a Rebeka manipulují Ezauem a Izákem, Laban a Lea manipulují Jákobem. V obou jde o podvod, který je umožněn odebráním schopnosti vidět – Izák je popsán jako slepý a Jákobovi je zabráněno vidět blíže neuvedeným způsobem. Důsledky Jákobova podvodu jsou nezvratné a vedou k nenávisti mezi bratry. Důsledky Labanova podvodu jsou nezvratné a vedou k tomu, že Jákob Leu nenávidí (Ge:29:31; hebrejské sloveso s'nu.ah skutečně znamená nenávidět). A proč ji nenávidí? Protože je mu věčnou

připomínkou nejhoršího podvodu, kterého se v životě dopustil, totiž oklamání svého slepého otce.

Tak se podvodníkovi vrací jeho podvodné jednání s plnou silou zpět. Závěrečnou tečkou, která nás nemůže nechat na pochybách o tom, proč se záměna nevěst odehrála, je Labanův výrok, zachycený v Genesis 29:26: „U nás není zvykem jednat tak, že dáme mladší dceru před prvorozenou.“

Jaká ironie! „U nás“, říká Laban, a myslí tím, na rozdíl od toho, co se odehrálo v Jákobově rodině, společenskou normu v Padam Aram, „není zvykem“ neboli nepřipadá v úvahu, „jednat tak, že dáme mladší dceru před prvorozenou“ – tedy v Padam Aram není možné, aby mladší bratr předběhl staršího jenom proto, že si myslí, že je k něčemu předurčen a že jej má matka raději, stejně jako není možné, aby mladší sestra byla dána do manželství dříve než její starší sestra.

Vrcholem tohoto biblického soudu je pak pečlivá volba slov, která inspirovaný autor vkládá Labanovi do úst. Nenechává Labana říci, jako jsem to parafrázoval já, že 'mladší' nemůže být vdána dříve než 'starší', ale nechává jej říci:

„U nás není zvykem jednat tak, že dáme mladší ženu před prvorozenou!“

Tak nás, čtenáře Bible, vede k závěru, že nečestným byl nejenom Jákobův zisk požehnání, ale i práva prvorozeného.

Jákobovo jednání nebylo bezúhonné, a stejně jako v případě Davida a Urijáše důsledky nečestného jednání na sebe nenechaly dlouho čekat.

„Z víry k víře“

Mnohokrát mě při čtení Bible napadají otázky, o nichž si s postupem času a přibývajícím poznáním uvědomuji, že k jejich zodpovězení už dávno nestačí jednoduchá křesťanská schémata, používaná po staletí k utlumení začátečnických pochybností a použitá i v mém případě před 30 lety. Hledám odpovědi, které dávají hlubší smysl.

Přítom ale chci mít na mysli zásadu uvedenou v textu Římanů 1:17: že totiž moje konání musí vždy být „z víry k víře“, neboli že víra mě vede ke čtení Bible a cílem tohoto čtení je větší víra a důvěra v Bibli jako knihu vybranou a schválenou Bohem a jako jeden z prostředků, jimiž Jej lidé mohou najít a skrze který s Ním mohou zůstat po celý život. Jak to ostatně čteme v Římanům: „V tom se totiž zjevuje Boží spravedlnost z víry k víře, právě jak je napsáno: „Ale spravedlivý – ten bude žít vírou.“ – Římanům 1:17.

Chronologie – úvodní poznámka:

Problémy biblické chronologie jsou nejlépe popsány v klasickém, dosud nepřekonaném díle Jacka Finegana z roku 1964, nazvaném Příručka biblické chronologie. (Jack Finegan, Handbook of Biblical Chronology, 1964, 1998, Hendrickson Publishers, Inc.)

Jsem si tedy vědom toho, že veškerá data, která zmiňuji, jsou pouze přibližná, a uvádím je proto, aby v obecné rovině více vynikly časové okolnosti daného příběhu.

Přitom považuji za možné, rovněž pro představu, odkázat na údaje zaznamenané v Hlubším pochopení písem a v knize Celé písmo je inspirováno Bohem a užitečné. Časové údaje v těchto studijních pomůckách Svědků Jehovových se rámcově drží chronologie Jamese Usshera a přestože se liší o několik desítek (v minimu o 20 let, v maximu o asi 100 let) od současné konzervativní protestantské chronologie, jsou v souladu s konzervativním pohledem na chronologii Starého zákona. Tento pohled zastává názor, že pisatel nebo pisatelé Tóry uváděl(i) konkrétní data podle toho, jak je měli k dispozici, a že se proto jedná o směrodatné časové ukazatele, inspirované Bohem.

TABULKA VÝZNAČNÝCH DĚJINNÝCH DAT

(Celé Písmo je inspirováno Bohem a užitečné, 1992)
(Zkratka př. znamená „před“)

Datum	Událost	Odkaz
4026 př. n. l.	Adamovo stvoření	1Mo 2:7
po 4026 př. n. l.	Uzavření edenské smlouvy, první prorocství	1Mo 3:15
př.3896 př. n. l.	Kain zabíjí Ábela	1Mo 4:8
3896 př. n. l.	Setovo narození	1Mo 5:3
3404 př. n. l.	Narození spravedlivého Enocha	1Mo 5:18
3339 př. n. l.	Metuselachovo narození	1Mo 5:21
3152 př. n. l.	Lamechovo narození	1Mo 5:25
3096 př. n. l.	Adamova smrt	1Mo 5:5
3039 př. n. l.	Enochovo přenesení; končí období jeho prorokování	1Mo 5:23, 24 Juda 14
2970 př. n. l.	Noemovo narození	1Mo 5:28, 29
2490 př. n. l.	Boží prohlášení ohledně lidstva	1Mo 6:3
2470 př. n. l.	Jafetovo narození	1Mo 5:32; 9:24; 10:21

2468 př. n. l.	Semovo narození	1Mo 7:11; 11:10
2370 př. n. l.	Metuselachova smrt	1Mo 5:27
	Spadnutí vod potopy (na podzim)	1Mo 7:6, 11
2369 př. n. l.	Uzavření smlouvy po potopě	1Mo 8:13; 9:16
2368 př. n. l.	Arpachšadovo narození	1Mo 11:10
po 2269 př. n. l.	Stavba babylónské věže	1Mo 11:4
2020 př. n. l.	Noemova smrt	1Mo 9:28, 29
2018 př. n. l.	Abrahamovo narození	1Mo 11:26, 32; 12:4
1943 př. n. l.	Abraham překračuje Eufrat cestou do Kanaánu; potvrzení abrahamské smlouvy; začátek 430 let trvajícího období do smlouvy Zákona	1Mo 12:4, 7; 2Mo 12:40; Gal. 3:17
př.1933 př. n. l.	Záchrana Lota; Abraham navštěvuje Melchizedeka	1Mo 14:16, 18;
1932 př. n. l.	Išmaelovo narození	1Mo 16:15, 16
1919 př. n. l.	Uzavření smlouvy o obřízce Odsouzení Sodomy a Gomory	1Mo 17:1,10, 24 1Mo 19:24
1918 př. n. l.	Narození pravého dědice, Izáka; začátek „asi 450 roků“	1Mo 21:2, 5; Sk. 13:17–20
1913 př. n. l.	Odstavení Izáka; Išmael poslán pryč; začátek 400letého útisku	1Mo 21:8; 15:13; Sk. 7:6
1881 př. n. l.	Sášina smrt	1Mo 17:17; 23:1
1878 př. n. l.	Svatba Izáka s Rebekou	1Mo 25:20
1868 př. n. l.	Semova smrt	1Mo 11:11
1858 př. n. l.	Narození Ezaua a Jákoba	1Mo 25:26
1843 př. n. l.	Abrahamova smrt	1Mo 25:7
1818 př. n. l.	Ezau se žení s prvními dvěma manželkami	1Mo 26:34
1795 př. n. l.	I Išmaelova smrt	1Mo 25:17
1781 př. n. l.	Jákob přechá do Haranu; jeho vidění v Betelu	1Mo 28:2, 28:13, 19
1774 př. n. l.	Jákob se žení s Leou a Ráchel	1Mo 29:23–30
1767 př. n. l.	Josefovo narození	1Mo 30:23, 24
1761 př. n. l.	Jákob se vrací z Haranu do Kanaánu	1Mo 31:18, 41
asi 1761 př. n. l.	Jákob zápasí s andělem; je nazván Izrael	1Mo 32:24–28

1750 př. n. l.	Josef prodán jako otrok svými bratry	1Mo 37:2, 28
1738 př. n. l.	Izákova smrt	1Mo 35:28, 29
1737 př. n. l.	Josef učiněn egyptským ministerským předsedou	1Mo 41:40, 46
1728 př. n. l.	Jákob s celou rodinou vstupuje do Egypta	1Mo 45:6; 46:26; 47:9
1711 př. n. l.	Jákobova smrt	1 Mo 47:28
.....		
.....		
1513 př. n. l.	Vyjítí z Egypta	2 Mo 12:12